

MÜNEBBİHAT, 4. DERS*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm. Bi'smi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm. El-hamdü li'llâhi rab-bi'l-âlemîn... Ve'l-âkıbetü li'l-müttakîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muham-medin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn...

Beraber, bir salâtü selâm okuyalım: “Allaaa-hümme sallî âlâaa, seyyidinâaa, muhammedi-nin nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ... Aalihî ve sah-bihî ve sellim”

a. İstedüğün Kadar Yaşa!

Dünkü dersten bir-iki tanesini tekrar edeyim:¹

قَالَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا مُحَمَّدُ عِشْ مَا شِئْتَ
فَإِنَّكَ مَيِّتٌ

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.360, no:7921; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.306, no:4278; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.349, no:10541; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.435, no:746; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.II, s.522, no:3529; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.10, no:1592; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXIII, s.216; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.253; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.119, no:4845; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.43, no:8418; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.X, s.376, no:17645; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.202; Hz. Ali R'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.348, no:10540; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.242, no:1755; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.394; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.782, no:21388; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.59, no:1731;

وَأَحِبُّ مَنْ شِئْتَ فَإِنَّكَ مَفَارِقُهُ وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ
فَإِنَّكَ مَجْزِيٌّ بِهِ

(ك. هب. عن سهل بن سعد؛ هب. عن جابر؛ حل. عن علي)

Cebrâil AS gelmiş Peygamber SAS Efendimiz'e,
diyor ki:

1. (*Ya muhammed, iş mâ şî'te*) “Ey Muhammed SAS, nasıl istersen öyle yaşa; (*feinneke meyyitün*) ama bil ki, neticesi ölüm!”

2. (*Ve ahbib men şî'te*) “İsteddiğini sev, neyi seviyorsan; serbestsin yâni... (*Feinneke müfârikuhû*) Bil ki, ondan ayrılacaksın!” Bu, güzel bir ders...

3. (*Va'mel mâ şî'te*) Nasıl istersen öyle amel et! İster hayır, ister şer... (*Feinneke mecziyyün bih*) O yaptığın amelin karşılığını göreceksin! İyiyse iyilik, kötüyse kötülük...”

b. Arş'ın Gölgesinde Gölgelelenecek Üç Kişi

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ نَفَرٍ يُظَلُّهُمْ
اللَّهُ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ
الْمُتَوَضِّئُ فِي الْمَكَارِهِ وَالْمَاشِي

إِلَى الْمَسَاجِدِ فِي الظُّلْمِ وَمُطْعِمُ الْجَائِعِ

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:

(*Selâsü neferin yüzüllehimü'llahü tahte zille*

arşihî, yevme lâ zülle illâ zıllühû) “Üç kişi var ki, bunlar gölgenin olmadığı bir günde, Arş’ın gölgesi altında gölgeleneceklerdir. Üç nefer:

1. Bunlardan birisi: (*El-mütevaddaü fi'l-mekârih*) “Soğuk havalarda abdestini dikkatle alan, güzel alan...” Soğuktan acele eder insan da, üşümeyeyim diye...

2. (*Ve'l-mâşî ile'l-mesâcidi fi'z-zulem*) “Karanlık gecelerde de camiye gidiyor. Karanlık diye gitmemelik yapmıyor.”

Aydınlıklarda gitmek kolay da, karanlıkta gitmek zor olduğu için... Karanlık havalarda... O zaman böyle, elektrik-melekrik yok yollarda filân... Karanlıkta ayın ışığıyla gidiyor herkes... Ay karanlığı da olur bazan... Bütün karanlık olur. O karanlıkta bile mescide gidenler... Yâni mescidi bırakmıyor hiç bir surette... “Karanlık bugün, namazı evde kılıvereyim!” filân demiyor. İlle mescide gitmeye çalışıyor.

3. (*Ve mut'imü'l-câi'*) “Bir de açları doyuruyor.”

c. İbrâhim AS'ın Özellikleri

قِيلَ لِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِأَيِّ شَيْءٍ اتَّخَذَكَ اللَّهُ خَلِيلًا قَالَ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ اخْتَرْتِ أَمْرَ اللَّهِ عَلَى أَمْرِ غَيْرِهِ وَمَا اهْتَمَمْتُ بِمَا يُكْفِلُ اللَّهُ لِي وَمَا تَعَشَّيْتُ وَلَا تَغَدَّيْتُ إِلَّا مَعَ الضَّيْفِ

İbrâhim AS'a demişler ki:

(*Bi-eyyi şey'in ittehazeke'llàhe halîlen*) “Ne için Allah seni halil edindi, dost edindi? Allah-u Teâlâ'nın seni dost edinmesine sebep ne?” diye sormuşlar.

(*Kàle*) O da demiş ki:

(*Bi-selâseti eşyâe*) “Üç şeyle...” Üç haslet var bende; o üç hasletten dolayı Cenâb-ı Hak beni kendine dost edindi:

1. (*Ihtertü emra'llàhi teâlâ alâ emri gayrihî*) Şimdi, iki tane iş çıkar ortaya: Ezan okunuyor, namaz kılınacak... Bir de dünya işi çıkar ki, görülmesi lâzım... Yok; Allah'ın emrine evvelâ git! Ondan sonra da dünya işiyle meşgul ol! “Ben Allah emrini ihtiyar ettim!” diyor İbrâhim AS...

2. (*Ve mâ ihtememtü bimâ tekeffelallahu lâ*) “Allah-u Teâlâ'nın verdiği rızık için hiç kaygı çekmedim. Biliyorum ki, Allah verecek, Rezzak Allah... Rezzak'ın Allah olduğunu bildiğim için, rızık hususunda hiç kaygım olmadı.”

Allah da ona, o kadar çok verdi.

3. (*Ve mâ teaşşeytü, ve mâ taaddeytü illâ maa'd-dayf*) “Bununla beraber, ne akşam ne de sabah yemeklerini misafirsiz yemedim! İllâ misafîr...”

Çıkarmış kapının önüne... Yolun üstüne yahut... Misafir

ararmış. Tabii, şimdiki gibi kalabalık değildi dünya... Hoşuma gider: Gâvur gelmiş, yoldan geçiyormuş. Gâvura işaret etmiş:

“—Gel, gel! Yemeğini ye de öyle git!” demiş.

Gâvur gelmiş. Gâvura:

“—*Lâ ilahe illa'llah* de!” demiş. Gâvur:

“—Demem!” demiş.

“—Demezsen git!” demiş.

Arkadan Cenab-ı Hak vahyetmiş—90 yaşındaymış gâvur:

“—Doksan sene ben ona rızkı verdim de; sen, bir gün ona rızkı vermedin!” demiş.

Hemen koşmuş arkasından... Demiş:

“—Gel, gel!”

“—Neden?”

“—Allah beni ayıpladı!” Demiş:

“—Ne güzel Rabbin var senin! *Lâ ilâhe illallah, ibrâhim halîlullah.*” diyerekten müslümanlığını ilân etmiş...

Yâni, koyunlarının köpeğini söylüyorlar ama hatırımda kalmadı. Koyunlarının köpeği, köpek sürüsü çok sayıda... O kadar çok koyunu varmış... Cenâb-ı Hak vermiş. Bu da çok bereketli bir mahlûk...

Salebe isminde ashabdan bir zat var; çok fakir... Cami güvercini koymuşlar adını... Camiden çıkmıyor. Fakat fakirlik de var... Demiş:

“—Yâ Rasûlallah, bana bir dua et de, ne olur ben bu fakirlikten kurtulayım! Kurtulayım da mal mülk sahibi olayım!”

Efendimiz, iki defasında hiç kulak asmamış. Üçüncüsünde bir dua etmiş. Büyümüş de büyümüş koyunları... Büyümüş de büyümüş...

Salebe her gün camiden çıkmazken, şimdi haftadan haftaya gelmeye başlamış. Cumadan cumaya...

“—Ne oldu bizim Salebe’ye?”

“—Sürüleri arttı. Dışarıdaki boş arazilere gidiyor. Onun için gelemiyor.” diyorlar.

Sonra diyor ki:

“—Cuma’ya da gelemiyor; ne oldu bu?”

“—Medine havalisi yetmedi, dış memleketlere gitti.

Derken, zekât ayeti nazil oldu. “—Gidin, isteyin zekâtı ondan!” demişler. O da:

“—Ben bu zekâtı veremem; öyle şey olmaz!” demiş en nihayet... Allah esirgeye...

d. İnsanı Ferahlandıran Üç Şey

وَعَنْ بَعْضِ الْحُكَمَاءِ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءٌ تَفْرِجُ الْغُصَصَ
ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى وَوَلِيَّائِهِ وَكَلَامُ الْحُكَمَاءِ

Hükemâdan bazıları demişler ki:

“Üç şey vardır ki, insanlardan gam ve gussayı giderir:

1. Birisi: (*Zikru’llâhi teâlâ*) “Allah-u Teâlâ’nın zikrine başladın mıydı, ne gam kalır ne kasavet...” Ama güzel bir zikrullah yapacaksın.

2. İkincisi: (*Ve likâi evliyâihî*) “Allah’ın dostlarına mülâki oldu muydu, orda da gam kasavet kalmaz. O da giderir.”

3. Üçüncüsü: (Ve kelâmü'l-hükemâ')
“Hükemânın sözlerini dinlersen, o da gam ve kasaveti dağıtır.”

e. Önce Edep

وَعَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ مَنْ لَا أَدَبَ لَهُ لَا عِلْمَ لَهُ
وَمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ لَا دِينَ لَهُ وَمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ لَا زُفَى
لَهُ

Hasan-ı Basrî Hazretleri diyor ki... Hasan-ı Basrî,
malûm büyük bir zat:

1. (Men lâ edebe lehû, lâ ilme lehû) “Edebi olmayanın ilmi olmaz!” Edep büyük bir devlet yâni... Edebi olmayanın ilmi olmaz! “—Çok biliyor...”

Ne kadar bilirse bilsin! Edebi olmayanda lâyıkı gibi ilim bulunmaz. Onun için büyüklerin sözü var:

Edeb bir tâc imiş nûr-u Hüdâ'dan, Giy ol tâcı, emin ol her belâdan!

İlim meclisinde aradım, kıldım taleb, Dediler ilim en geride; illâ edeb, illa edeb!

Edep olmayınca olmaz!

2. (Ve men lâ sabra lehû, lâ dîne lehû) “Sabrı olmayanın da dini olmaz!” Dininde kemâl olmaz yâni... Kâmil olamaz!

3. (Ve men lâ veraa lehû) Vera' denilen, şübhattan ictinâb... Şüpheli şeylerden ictinâb

ediyor, sakınıyor. Ve takvânın üstü... Takvâ bundan bir aşağı... Takvâdan bir üstüne vera' diyorlar. "O da olmazsa, (*lâ zülfâ lehû*) onun da Allah'a yakınlığı olmaz!"

f. Hikmetin Başı Allah Korkusu

وَرُوِيَ أَنَّ رَجُلًا خَرَجَ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَى طَلَبِ
الْعِلْمِ فَبَلَغَ ذَلِكَ نَبِيِّهُمْ فَبَعَثَ إِلَيْهِ فَأَتَاهُ فَقَالَ لَهُ
يَا فَتَى إِنِّي أُعْظُكَ بِثَلَاثِ خِصَالٍ فِيهَا عِلْمُ
الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ خَفَّ اللَّهُ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ
وَأَمْسِكْ لِسَانَكَ عَنِ الْخَلْقِ لَا تَذْكُرْهُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ
وَانْظُرْ حُبْزَكَ الَّذِي تَأْكُلُهُ حَتَّى يَكُونَ مِنَ الْحَلَالِ
فَامْتَنَعَ الْفَتَى عَنِ الْخُرُوجِ

Bir rivayet de yapıyorlar şimdi ki:

(*Enne racülen*) Adamlardan bir adam, (*harace min benî isrâil, ilâ talebi'l-ilmî*) Benî İsrail'in devrinde, Musâ Aleyhisselâm'ın devrinde ilim öğrenmeye çıkmış. (*Febeleşa zâlike nebiyyehüm*) O zamanın peygamberine haber vermişler ki:

“—Filân adam memleket dışına gidiyor, ilim öğrenmeğe...”

O da demiş ki:

“—Çağırın o adamı! Ben ona bir nasihat edeyim,

ondan sonra gitsin!”

Gelmiş adam... demiş ki:

(*Yâ fetâ*) “Ey genç! (*Innî eizuke bi-selâsi hısâl*) Sana üç şeyle nasihat edeceğim, va’z edeceğim; (*fîhâ ilmü’l-evvelîne ve’l-âhirîn*) Evvelkilerin ve ahirînin ilmi, yâni bütün ilimler bu üç şeyin içinde:

1. (*Haffi’llâhe fi’s-sırri ve’l-alâniyeh*) “Allah’tan gizli ve aşikâr her zaman kork!”

Onun için diyorlar ki: Bazı adam bakar sağına soluna... Bunu insanlardan kimse görmüyorsa yapacağını yapar. Âlim olan da, Allah’ı arar. Allah görüyor, biliyor. Onun için insanlara iltifat etmez. İnsan görsün görmesin, Allah görüyor ya kâfi der. O da onu arar...

Onun için, “Sen, gizli ve alenî her yerde, Allah’tan kork!” demiş. Dünkü münciyâtta da söyledi ya, (*Fehaşyetu’llâh fi’s-sırri ve’l-alâniyeh*) “Gizli ve âşikâr Allah’tan korkmak...” diye... Her yerde haşyetullah... Yine o, ikisi de bir...

Onun için, Peygamber SAS Hazretleri buyuruyor ki bir hadis-i şerifinde:²

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ

(الحكيم، وابن لال عن ابن مسعود)

² İbn-i Ebî Şeybe *Musannef*, c.VII, s.106, no:34552; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.I, s.470, no:742-744; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.II, s.270, no:3258; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.267, no:5873; Süyûtî, *Câmiu’l-Ehâdîs*, c.XIII, s.56, no:12550.

(*Re'sü'l-hikme*) “Hikmetin başı, (*mehàfetu'l-làh*) Allah korkusudur.” Bu Allah korkusu içeriye sinmedikçe, insanın hakkından gelinmez.

İnsanoğlu çok büyük bir mahlûk... Acâib mahlûk... Onun için, ya melekleri geçer insanoğlu; yahut, hayvanlardan aşağı düşer. Melekleri de geçer, hayvanlardan da aşağı düşer.

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ

(الاعراف: ١٧٩)

(*Ülâike ke'l-en'ami belhüm edal*) *En'am*, hayvanat... “Bunlar hayvan gibidirler, hattâ hayvandan da aşağı...” (*A'raf*, 7/179)

Çünkü hayvanın etini yersin; derisinden, kemiğinden, tüyünden, sütünden istifade edersin. Ama insanın neyinden istifade edeceksin? Şerden başka bir şey yok...

Onun için, Allah korkusu her şeyin başında... O da neden oluyor? İmanın kuvvetinden... İman neyle beslenecek? İbadetle beslenecek. İman ibadetle beslenir. Nasıl vücut yemekle besleniyorsa, iman da amelle, amel-i salihlerle beslenir. Amel-i salih çok olan, gece namazlarına devam eden, nafîle ibadetlere devam edenlerin içlerine, Allah tarafından Allah korkusu yerleştirilir.

2. İkincisi: (*Ve emsik lisaneke ani'l-halk*) “Dilini tut, halkın aleyhinde kat'iyen konuşma!”

Bak, ne güzel: “Dilini tut! Halkın aleyhinde kat’iyyen kötü bir şey söyleme!”

“—E canım, şu fenâ bu fenâ...”

“—O fenâ olsun, bu fenâ olsun; sana ne? Sen kendine bak!”

(*Illâ bi-hayrin*) “Halkın arkasından konuşurken hayırla konuş!” Hayırla konuşacaksan, ne alâ... Konuşmayacaksan, dilini tut!

(*Ve emsik lisâneke*) Dilini tut, (*anil halkı*) mahlûkata karşı... (*Lâ tezkürhüm*) Onları anma, (*illâ bi-hayrin*) ancak hayırlarını an! Çünkü insan iki şeyden hali değil: İyiliği de vardır, kötülüğü vardır. İyiliğini görüp, kötülüğünü görmemek; büyüklük... Kötülüğünü görüp de, iyiliğini kapamak; o da fenâlık... Allah esirgeye... Çünkü ikisi de var insanda... Bazan bakarsın iyidir; bazan da bakarsın, bozular. E, daima Allah’a yalvarırız ki: “—Yâ Rab, onu da hayırlara ihsan et!” diye.

3. Üçüncü nasihat: (*Ve’nzur hubzeke’llezî te’külühû*) “Yediğin ekmeğe bak! (*Hattâ yekûne mine’l-halâl*) Helâlinden olsun lokman!”

(*Femtenea’l-fetâ ani’l-hurûc*) Bunun üzerine çocuk, uzak memleketlere gidip tahsil-i ilim etmekten vaz geçti. “Bu üçü yeter bana!” dedi.

Bu üç yeter! Neydi? Birincisi, Allah korkusu... İkincisi; halka karşı dilini tut, kimsenin ayıbını söyleme! Yâni, ayıpları sakla! Allah Settâr. Sen de Settâr ismine bürün, örtücü ol! Üçüncüsü de, lokmana bak; helâl olsun lokman...

g. İlimden Faydalanmanın Şartları

وَرُويَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ جَمَعَ ثَمَانِينَ
تَابُوتًا مِنَ الْعِلْمِ وَ لَمْ يَنْتَفِعْ بِعِلْمِهِ فَأَوْحَى اللَّهُ
تَعَالَى إِلَى نَبِيِّهِمْ أَنَّ قُلْ لِهَذَا الْجَامِعِ لَوْ جَمَعْتُ
كَثِيرًا مِنَ الْعِلْمِ لَمْ يَنْفَعَكَ إِلَّا أَنْ تَعْمَلَ
بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ لَا تُحِبُّ الدُّنْيَا فَلَيْسَتْ بِدَارِ
الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تُصَاحِبِ الشَّيْطَانَ فَلَيْسَ بِرَفِيقِ
الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تُؤْذِ أَحَدًا فَلَيْسَ بِحِرْفَةِ الْمُؤْمِنِينَ

(*Ve ruviye*) Yine rivayet edildi ki: (*Enne racülen min benî isrâil*) “Yine Benî İsrail devrinden bir adam, (*cemaa semanîne tabuten mine’l-ilmî*) seksen sandık ilim, kitap doldurmuş. Seksen sandık büyük büyük kitap... (*Ve lem yentefî’ bi-ilmihî*) Bizim gibi, ilminden hiç faydalanamamış zavallı...”

Kitap dolu ama, merkebin arkasına kitapları doldursan; merkebin o kitaplardan haberi olur mu? Sûre-i Cuma’da Cenâb-ı Hak bize diyor:

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ
الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَثْقَارًا

(الجمعة:هـ)

(*Meselü’llezîne hummilü’t-tevrâte lem yahmilûhâ*) [Tevrat’la yükümlü tutulup da

onunla amel etmeyenlerin durumu, (*kemeselül hımâru yahmilü esfârâ*) ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir.] (Cuma, 62/5)

Merkebin arkasına kitapları doldurur gibi, doldur kitapları! O Allah korkusu olmadıktan sonra, halkın aleyhine konuşursan, bir de lokmana dikkat etmezsen; o bilgiler sana ne fayda verecek?

Onun için, şimdi bu adam seksen sandık kitap toplamış, fakat bir türlü faydalanamamış da, (*Feevha'llàhu teâlâ ilâ nebiyyihim*) o devrin peygamberine Cenab-ı Hak vahyetmiş:

(*En kul li-hâze'l-câmi'*) “Bu kadar kitap toplayan adama söyle ey nebî! (*Lev cema'te kesîren mine'l-ilmî*) Yine bu kadar kitap toplasan, okusan; (*lem yenfeake*), ne kadar kitap toplarsan topla, sana faydası olmaz; (*illâ en ta'mele bi-selâseh*) ancak şu üç şeyle amel etmedikçe:

1. (*Lâ tuhibbe'd-dünyâ*) “Dünyayı sevme!” Yâni dünyada günah işleme! Dünya, ahiretin tarlası... Burada ne ekersen, onu biçeceksin. Onun için, hayırlar yap burada! Paralarını günah yerlere harcama! Günah işlerin peşinde koşma! Zevk ü sefaya dalma!

Dünyayı seveceğiz biz... Niçin? Cennete buradan gideceğiz. Kazanacağız, fakirlere bakacağız, muhtaçlara bakacağız... Talib-i ilmi gözetleyeceğiz, okutacağız... Derken, cennetin yolunu kazanacağız. Dünyada oluyor ya bunlar!

Ama buradaki dünyayı sevme; dünyada günah işleme! Günah yerlerine, zevk yerlerine aldanıp

da hayatını ifna etme! (*Feleyset bi-dâri'l-mü'minîn*) “Çünkü dünya müminlerin yeri değil...” Mü'minlerin yeri, cennet... Burada cennete gidecek amelleri yapabilirsen, ne mutlu sana!

2. (*Ve lâ tüsâhibi's-şeytân*) “Şeytanla arkadaşlık yapma!..”

Şeytanla arkadaşlık olmaz tabiatıyla; şeytanı bulamayız, göremeyiz. Yâni, şeytanın sözünü dinleme! Şeytan seni sevk eder: “Deniz kıyısına, plaja git!” der. Şuraya git der, buraya git der... “Televizyonun karşısından kalkma!” der... “Şimdi ezan okunuyor ama zararı yok, onu seyret!” der. Hep o şeytanın arkadaşlığı... (*Feleyse bi-refîkı'l-mü'minin*) “Şeytan, mü'minlere refik olmaya lâayık değildir.” Yâni, onu ilminle def et, Allah'ın emrine uy!

3. (*Ve lâ tü'zi ehaden*) “Hiç kimseye eziyet etme!”

Ama ne güzel! Yukardaki nasihatte dedi ki: “Dilini tut!” Burada da diyor ki: “Kimseye ezâ etme!” Kimsenin aleyhinde konuşma demek... Aleyhinde konuşursan duyacak insan... Yerin kulağı var diyorlar ya, gelir kulağa... Sana karşı bir nefret besler, “Vah, vah! Benim aleyhimde böyle konuşuyormuş.” der.

İnsanın niyeti bozuk tabii... Ben de onun aleyhinde konuşurum. Duramam ki... Ben de konuşunca; ben de günahkâr, o da günahkâr... Derken fitne büyür. Kavgalara gider. Ölümlere kadar gider... Onun için, (*ve lâ tü'zi ehaden*) “Hiç kimseye eziyet etme!” dedi. Kimsenin

aleyhinde konuşma!

“—Ama, kabahati çok!”

“—N’apalım, Allah Gaffar...”

(*Feleyse bi-hirfeti’l-mü’minîn*) “Çünkü başkasına eziyet etmek müminlerin işi değil! Müminler kimseye eziyet etmez!”

Ne güzel nasihatlar... Yâ Rabbi, affet kusurlarımızı! Uçağın ufak bir parçası bozulursa, düşüyor. Sen de namaz kılar, oruç tutar, bir de mü’minlere eziyet edersen hâlin ne olacak?

h. İnsanların Saîd Olanı

وَقِيلَ أَسْعَدُ النَّاسِ مَنْ لَهُ قَلْبٌ عَالِمٌ وَبَدَنٌ صَابِرٌ
وَقِنَاعَةٌ بِمَا فِي الْيَدِ

Demişler ki: (*Es’adü’n-nâs*) “Nasın saîdi...”

Şimdi Berat gecesi oldu ya; *saîd* ve *şakî* diye ikiye bölündük. Saidlerin eline saadet kâğıdı verildi. Şakilerin de ellerine şekâvet kâğıdı verildi. Şimdi bu diyor ki:

(*Es’adü’n-nâs*) “İnsanların saîdi, mes’ud olanı kim? (*Men lehü kalbün àlimün*) Gönlü var, ilimle, Hak ilmiyle dolu... (*Ve bedenün sâbirün*) Bedeni var, sabırlı... Hastalıklara, rahatsızlıklara, her türlü şeye karşı sabrediyor. (*Ve kanâatün bimâ fi’l-yed*) Elinde olana da kanaat ediyor.”

Demiyor ki:

“—Yahu, öteki yaşıyor; ben de böyle sürüneyim mi?” Gözü yok başkasının malında...

Allaaah... Hepimize böyle güzel huylar nasib etsin Mevlâm... Bunları yazmışlar ne güzel de, ama kulaklarımıza girmiyor işte; ne yapalım?

i. Helâk Edici Üç Şey

عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ قَبْلَكُمْ
بِثَلَاثٍ خِصَالٍ

بِفُضُولِ الْكَلَامِ وَفُضُولِ الطَّعَامِ وَفُضُولِ الْمَنَامِ

İbrâhim en-Nehaî denilen bir büyük var; o da şöyle diyor:

(*Innemâ heleke men heleke kableküm*) “Sizden evvel helâk olanlar helâk oldu, (*bi-selâsi hısàlin*) üç şeyden dolayı... Sizden evvel helâk olan taife var ya; bir sürü kavimler kaybolmuş gitmiş. Haa, onların helâki üç şeyden olmuş:

1. (*Bi-fudùli'l-keîâm*) “Çok konuştukları için.”
2. (*Ve fudùli't-taâm*) “Çok yemek yedikleri için.”
3. (*Ve fudùli'l-menâm*) “Çok uydukları için.”

Üç şey: Çok konuşmak, çok yemek ve çok uyumak... İyi bir şey değilmiş ki, sizden evvel helâk olanlar bu üç şeyden dolayı helâk oldular.

Çünkü fazla söz, senin gönlünü karartır. Allah'ı zikretmeye vakit kalmaz. Halbuki o lisan Allah'ı zikredecektir. Sen onu, boşu boşuna fazla sözlerle vaktini geçirirsin.

Çok taam, fazla yemek; o da öyledir.

Vücutlarımıza ağırlık veriyor, çeşitli hastalıklar getiriyor. Peygamberin yediği gibi: İki öğün yer... Bir gün yer, bir gün yemez... Pazartesi perşembeyi bırakmaz, oruç tutar... Bazan üç-beş gün birden tutar...

Ve bir de, çok uyku... Uykuyu üçe bölmüşler: Dört saat, altı saat, sekiz saat... Dört saat, büyüklerin; altı saat, orta insanların; sekiz saat de, bizim gibi gafillerin... Ondan fazlası, fazla!

j. İşler Ölünce Biter

وَعَنْ يَحْيَى بْنِ مُعَاذٍ الرَّازِيِّ طُوبَى لِمَنْ

تَرَكَ الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ تَتْرُكَهُ وَبَنَى قَبْرَهُ قَبْلَ

أَنْ يَدْخُلَهُ وَأَرْضَى رَبَّهُ قَبْلَ أَنْ يَلْقَاهُ

Yahyâ ibn-i Muaz da diyor ki:

1. (*Tübâ li-men tereke'd-dünyâ kable en tetrükehû*) “Dünya seni terk etmeden, sen dünyayı terk edebilirsen ne mutlu sana!” Dünya seni nasıl olsa bir gün bırakacak. İş bitmez.

Bugün bir Şamlı geldi de öyle diyor:

“—İş bitmez, ölünce biter... İşler, ölünce biter.”

Binaen aleyh, “Sen dünyayı terket, o seni terketmeden!..” Çünkü bir gün bırakacak seni... Ölüm gelecek, bırakacak... O seni bırakmadan, sen onu bırak...

2. İkincisi: (*Ve benâ kabrehû kable en*

yedhulehû) “Kabrini yapar, oraya girmeden evvel...”

“—E, altınla filan mı yaptıracağız?”

Yok, öyle değil! Amel-i salihlerle kabrini tezyin et! O, çok paralar harcayıp da, o kabri yaptıranlara yazık... Allah merhamet versin... O tenin toprak oldu, çürüdün gitti. Senin üstündeki mermerin, zînetin ne kıymeti var? Ama saltanatlara meraklı, insanlar...

3. (Ve erdà rabbehû, kable en yelkàhu) “Rabbini de râzı eder, ona mülâkî olmadan evvel...”

Dünyada hayatta iken, Rabbini râzı edecek ameller işler. Ne mutlu bunlara!

k. İnsanlarla Güzel Geçinmek

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ سُنَّةُ
اللَّهِ وَسُنَّةُ رَسُولِهِ وَسُنَّةُ أَوْلِيَّائِهِ فَلَيْسَ فِي يَدِهِ
شَيْءٌ قِيلَ لَهُ مَا سُنَّةُ اللَّهِ قَالَ كِتْمَانُ السِّرِّ وَقِيلَ
مَا سُنَّةُ الرَّسُولِ قَالَ الْمُدَارَاةُ بَيْنَ النَّاسِ وَقِيلَ
مَا سُنَّةُ أَوْلِيَّائِهِ قَالَ إِحْتِمَالُ الْأَذَى عَنِ النَّاسِ

Hazret-i Ali RA de diyor ki:

(Men lem yekün indehû sünnetu’llâhi, ve sünneti rasûlihî, ve sünneti evliyâihî, feleyse fi yedihî şey’ün) “Şu üç sünnet; Allah’ın sünneti, Peygamber’in sünneti, evliyânın sünneti bir kimsede olmazsa, o kimsenin elinde hiç bir şey

yoktur.”

Demişler ki:

1. (*Mâ sünnetu'llah*) “Allah’ın sünneti nedir?”

Demiş: (*Kitmânü’s-sirri*) “Sırları saklamak...”

Sırları saklamak Allah’ın sünneti. Birisi sana bir şey söyler. Onu kimseye söyleme! Sen de onu sakla! Bu, Allah’ın sünneti...

2. (*Mâ sünnetü’r-rasûl*) “Sünnet-i Rasûlullah nedir?” demişler.

Sünnet-i Rasûlullah... Bak; namazın, öğlenin sünneti var.

Akşamın sünneti var. Sabahın sünneti var... Bu sünnetlere sünnet deriz. Abdestin sünneti var... Bunu hep biliyoruz.

Demiş: (*El-mudârâtü beyne’n-nâs*) “İnsanlar arasında gayet hoş geçinmek, sünnet-i Rasûlüllahtır.”

Adamın birisi —işte cahil adam— gelmiş, Efendimiz’in yakasına yapışmış. Biraz da tartmış söyle... İz etmiş boynuna mübareğin... Tabii etrafında bir sürü ashab var... Buna, bir tane tokat patlatabilirdi. Ashabına; “—Tutun şu adamı!” diyebilirdi.

Yooook, hiç onları yapmadı... Ne etti ya? Para istiyormuş. “—Verin şunu!” dediler.

Koyverdiler, aldı, gitti. (*El-mudârâtü beyne’n-nâs*) İnsanlar arasında tatlı geçim... Herkesin mizacına göre...

Şimdi onu da diyordum ya... Bir doktor gitmiş

köye... Köylüyü toplamış:

“—İşte, hastalık şöyle olur... Bu mikrop buradan gelir, şu mikrop buradan çıkar...” demiş.

Köylü... Hiç kulağına bile gitmez onun... Mikroptan filan ne anlayacak? Bir mühendis gider:

“—Köprü böyle yapılır. Bina böyle yapılır...” filân... Köylü anlar mı? Ona diyeceksin:

“—Ekin böyle ekilir, tarla bu zaman sürülür...”

Ondan anlar. Herkesin haline göre söyleyeceksin! Haline göre...

3. (*Mâ sünneti evliyâihî?*) “Sünnet-i evliyâ nedir?” demişler.

Evliyânın da sünneti var! Büyüklerin sünnetleri vardır. Bunları da hoş görmek lâzım! “Bunun yeri yok kitapta!” filan deyip de, atlatmamağa çalışmak lâzım! Büyüklerin sünnetleri vardır. O sünnetlere de dikkat etmek lâzım! Neymiş o?

(*Ihtimâlü'l-ezâ ani'n-nâs*) “İnsanlardan gelen ezâlara sabretmektir.” demiş.

Gördün mü, bak yukarda, “Hiç kimseye ezâ etme!” dedi; “Hiç kimsenin aleyhinde konuşma!” dedi. Şimdi burda da “Gelen ezâlara sabret!” diyor. Beşer bu... Herkeste bir türlü hilkat var... Kimisi acı söyler, kimisi sert söyler... Bunların hepsine ne yapacaksın? (*Ihtimâlü'l-ezâ ani'n-nâs*) İnsanlardan gelen ezâlara sabredeceksin! Allah, cümlemizi bu sabırlı kullarından etsin...

Bunlar dilde kolay... Ama bunlar tatbikat ister. Meselâ pehlivan...

“–İşte şöyle vuracaksınız, böyle vuracaksınız!” demekle olur mu? Olmaz! Çalışacaksınız, kuvvetleneceksin de onu yapacaksınız. Diğeri doktor... Mektepte okuyor ama, çıkınca olmuyor.

“–Üç sene daha çalış da, tatbikat gör de ondan sonra!” diyorlar.

I. Önce Allah'ın Rızası

وَكَانُوا مِنْ قَبْلَنَا يَتَوَاصُونَ بِثَلَاثِ حِصَالٍ
وَيَتَكَاتَبُونَ بِهَا مِنْ عَمَلِ الْخَيْرِ كَفَاهُ اللَّهُ أَمْرَ
دِينِهِ وَدُنْيَاهُ وَمَنْ أَحْسَنَ سَرِيرَتَهُ أَحْسَنَ

اللَّهُ عَلَانِيَتَهُ وَمَنْ أَصْلَحَ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ أَصْلَحَ
اللَّهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ

(*Ve kânû men kablenâ yetevâsavne bi-selâsi hisâlin ve yetekâtebûne bihâ*) Bizden evvelki insanlar, bir birlerine üç şeyle nasihat ederlerdi ve yazıştırlardı:

1. (*Men amile li-âhiretihi, kefâhu'llâhu emre dînihi ve dünyâhu*) “Her kim amel-i ahireti işlerse, Allah'ın emirlerine itaat eder de onun emrettiklerini yaparsa; Allah onun dünyasına da, ahiretine de kâfidir!” Dünyada da, ahirette de sıkıntı çekmez. Dünyada sıkıntıya gelmez, ahirette de gelmez.

2. (*Ve men ahsene serîretehû*) “Her kim içini temiz ederse, güzel ederse; (*ahsena'llahu*

alâniyetehû) Allah da onun dışını güzel eder.”

3. (*Ve men eslaha mâ beynehû ve beyne'llâhi*) “Kim kendisi ile Allah arasını islah eder, düzeltirse; (*eslaha'llâhu mâ beynehû ve beyne'n-nâs*) Allah da insanlarla onun arasını islah eder.” Herkes onu sever, herkes ona saygı gösterir.

Dünya işlerimizin düzelmesi, Allah ile olan işlerimizin düzelmesine bağlı... Biz Allah ile olan işleri düzeltmedikçe, dünya işlerimiz de düzelmez bizim... Kabahati şuna buna buluruz.

m. İnsanların Hayırlısı

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كُنْ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرَ النَّاسِ
وَكُنْ عِنْدَ النَّفْسِ شَرَّ النَّاسِ وَكُنْ عِنْدَ النَّاسِ
رَجُلًا مِّنَ النَّاسِ

Hz. Ali RA, buyuruyor ki:

1. (*Kün inda'llâhi hayra'n-nâs*) “Allah-u Celle ve A'lâ'nın indinde nasın hayırlısı ol!” Buyrulmuş ki:³

خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسِ

(*Hayru'n-nâs, men yenfeu'n-nâs*) “İnsanların en hayırlısı, insanlara hayrı dokunandır.”

Hayırların en büyüğü, en iyisi; insanlara imanı telkin eden, imanı aşılaman, imanı onda tekemmül ettirmeye çalışan faaliyetlerdir.

³ *Kenzü'l-Ummâl*, c.XVI, s.171, no:44154; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.234, no:1254; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.XXXIV, s.430, no:37640.

2. (Ve kün inde'n-nefsi şerre'n-nâs) “Nefsine göre de, en şerli bir mahlûk bil kendini!” En şerli bir mahlûk...

3. (Ve kün inde'n-nâs, raculen mine'n-nâs) “İnsanlar arasında da, kendine hiç pâyeye verme! İnsanlardan bir insan ol!”

“—Ben alimim, ben fazılım, ben söyleyim, ben böyleyim...” deme; “Herkes nasılsa, ben de öyleyim” de! İnsanlar nasıl yaşıyorlarsa, sen de onlar gibi yaşa!

Onun için, Nakşî dervişlerinin kılığı kıyafeti yoktur. Halk nasıl giyiniyorsa, öyle giyinirler. Bazan latifeler yaparlar, bazan kendilerini setredici şeyler icad ederler ki, halk arasında bir temâyüz edilmesin.

n. Günahı Kime Karşı Yaptığına Bak!

قِيلَ أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى عَزِيرِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ
السَّلَامُ فَقَالَ يَا عَزِيرُ إِذَا أَذْنَبْتَ ذَنْبًا صَغِيرًا فَلَا
تَنْظُرُ إِلَى صِغَرِهِ وَانظُرْ إِلَى مَنْ أَذْنَبْتَ لَهُ وَإِذَا
أَصَابَكَ خَيْرًا يَسِيرًا فَلَا تَنْظُرُ إِلَى صِغَرِهِ وَانظُرْ
إِلَى مَنْ الَّذِي رَزَقَكَ وَ إِذَا أَصَابَكَ بَلِيَّةٌ فَلَا
تَشْكُونِي إِلَى خَلْقِي كَمَا لَا أَشْكُوكَ إِلَى مَلَائِكَتِي
إِذَا صَعِدَتْ إِلَيَّ مَسَاوِيكَ

Üzeyr AS var... Cenâb-ı Hak ona vahyeyiyor, diyor ki:

1. (*Yâ uzeyr, izâ eznebe zenben sağîren*) “Ufak bir günah işlediğin zaman...” Günahın büyüğü var, küçüğü var... Meselâ, gözlerle harama bakmak küçük bir günah... Ama, bu büyük günahları çeker diyor. Büyük günahları çekici... Bu, kendisi ufak, ama büyük günahlara vesile olur. (*Felâ tenzur ilâ sığarihi*) “Onun ufaklığına bakma sen! Sen ufak günah işledin ama onun ufaklığına bakma; (*ve’nzur ilâ meni’llezî eznebe lehû*) onu kime karşı yaptığına bak!” Bu günahı kime karşı yaptığına bak, ufaklığına bakma!

2. (*Ve izâ esâbeke hayrun*) “Eğer bir hayır isabet ederse sana... (*Yesîrun*) Ama az bir şey, az bir hayır geldi. (*Ve lâ tenzur ilâ sığarihî*) Onun da azlığına bakma!” Meselâ, bugün birisi beş kuruş verdi. Bugünün çocuğu da almıyor ya onu... Onun azlığına bakma!

(*Venzur ilâ meni’llezî rezakake*) “Onu, o rızkı sana gönderene bak!” Onu sana gönderen, onu münasib görmüş göndermiş. Hiç sesini çıkarma!

Az gelmiş... Ama gönderen az vermiş, ne yapalım? Çok gelince sevinirsin ama gönderen çok da gönderir, az da gönderir. O da onun bir hikmeti...

3. (*Ve izâ esâbeke beliyetün*) “Eğer sana bir belâ, bir musibet gelirse; (*ve lâ teşkünî ilâ halkî*) halka karşı beni şikayet etme!”

“—Allah bana şunu verdi, bunu verdi... Şöyle sıkıntıdayım, böyle sıkıntıdayım...” diye halka

karşı şikâyetçi olma! Vay vay diye bağırıp da, ortalıkta tellallık yapma...

(*Kemâ lâ eşkûke ilâ melâiketî izâ saidet ileyte mesâvik*) “Senin günahların bana geliyor. Senin günahların bana gelince ben de, “Kulum ne fenalıklar yapıyor!” diye meleklerle şikâyet etmiyorum ki! Ben seni nasıl şikâyet etmiyorsam, sen de halka beni şikâyet etme!”

Allah cümlemizi affetsin...

(Ezan okunmaya başladı. *Eşhedü enne muhammederrasûlüllah*’a gelince, iki ellerini bir araya getirip, başparmak tırnaklarını öpüp gözlerine sürdüler. Sonra dediler ki:)

“—Bu, Ebûbekr-i Sıddîk Hazretleri’nin sünnetidir. (*Kurrate aynî habibî yâ rasûla’llah!*) diyerek böyle yapardı.

(Yatsı namazı ve teravîh kılındıktan sonra dua ettiler:)

o. Dua

Sübhâne rabbiye’l-aliyyi’l a’le’l-vehhâb... El-hamdü li’llâhi hakka hamdihî, ve’s-salâtü ve’s-selâmü alâ hayri halkihî muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn...

Yâ Rabbi, bu okuduklarımızdan hâsıl olan sevapları, sevgili Peygamberimiz SAS Efendimiz Hazretleri’nin ve bilcümle peygamberân-ı izam hazerâtının evlâd, ezvâc, eshab ve etbâlarının; bu ana kadar geçmiş olan bilcümle mü’minîn ü mü’minât ve meşayih-ı izam hazerâtının ruhlarıyla beraber, Halid ibn-i Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri’nin ruhu ile, bilumum ashab-ı

güzîn (rıdvanu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn) hazeratının ruhlarına; salâtîn-i mâzıyyenin ruhlarıyla birlikte İskender Paşa'nın ruhu ile, bil'umum ashab-ı hayratın da ruhlarına; bhusus hazırûn ve cemaat kardaşlarımızın geçmişlerimizin ve geçmişlerinin ruhlarına ayrı ayrı hediye eyledik, Mevlâ vasıl eyleye...

Cümlesinin ruhlarını mesrûr, kabirlerini pürnür, makamlarını âlî, derecelerini yüksek eyleyip. seyyiatlarımızı ve seyyiatlarını da hasenâta tebdil eyleye...

Bizler dahi onlar gibi bu dar-ı dünyadan göç vakti gelince, cümlemize az ağrı, âsân ölüm, kâmil bir iman ile ve buyurun:

“—Eşhedü en lâ ilâhe illa'llah, ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlühû” kelime-i tayyibe-i münciyesini de cân ü yürekten söyleye söyleye, çene kapayıp, göz yummayı Mevlâ cümle Ümmet-i Muhammed'e, bizlere de nasîb ü müyesser eyleye...

Allâhümmec'alnâ mine't-tevvâbîn... Vec'alnâ mine'l-mütetahhirîn... Vec'alnâ min ibadike's-sâlihîn... Vec'alnâ mine'llezine lâ hafün aleyhim ve lâ hüm yahzenûn... Allâhümme'hdinâ min indik... Ve efid aleynâ min fadlik... Ve esbiğ aleynâ min rahmetik... Ve enzil aleynâ min berekâtik...

Allâhümme innâ nes'elüke temâme'n-ni'meh... Ve devâme'l-âfiyeh... Ve hüsne'l-hâtımeh... Bi-hürmeti'l-fâtihah!

02. 08. 1979 - İskenderpaşa Camii

(5 Ramazan 1399)

Bütün Mehmed Zahid KOTKU/

Cuma Sohbetlerine

PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.

